

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ ТРАНСФОРМАЦИИ И КОНСТИТУЦИОНЕН МОДЕЛ НА ВТОРАТА БЪЛГАРСКА РЕПУБЛИКА

Иван Петков

Университет по библиотекознание и информационни технологии

Резюме: Настоящият доклад изследва идеологическите трансформации в България след 1989 г. и тяхната връзка с конституционния модел на Втората българска република. Основната теза е, че демократичният преход не доведе до изграждането на стабилна и последователна идеологическа система, а до формирането на хибридна политическа среда, в която либерални, социалдемократически, националистически и популистки елементи се преплитат според стратегиите на политическите елити. Конституцията от 1991 г. институционализира принципите на парламентарната демокрация, политическия плюрализъм, разделението на властите и правовата държава, но тяхното практическо приложение остава зависимо от качеството на институциите и поведението на политическите елити.

Ключови думи: държавна идеология; Конституция; демократичен преход; политически елити; парламентаризъм

ВЪВЕДЕНИЕ

Политическите промени след 1989 г. доведоха до дълбока трансформация на българската държавност и политическа система. Преходът от държавен социализъм към парламентарна демокрация включва не само институционални реформи, но и промяна в политическите ценности и държавната идеология.

Разпадането на еднопартийната система отвори пространство за плюрализъм. Антикомунизмът мобилизира опозицията, след което се появиха либерални, социалдемократически, националистически и популистки течения. Конституцията от 1991 г. постави основите на Втората българска република, като утвърди парламентарната демокрация и правовата държава. Въпреки това съществува ясно разминаване между нормативните принципи и реалната практика, обусловено от поведението на политическите елити.

Целта на доклада е да анализира връзката между идеологическите трансформации и конституционния модел и да защити тезата за хибриден политически ред.

МЕТОДОЛОГИЯ НА ИЗСЛЕДВАНЕТО

Изследването комбинира историко-аналитичен, институционален и сравнителен подход. Проследява се развитието на идеологическите течения и тяхното отражение върху конституционния ред. Използвани са трудовете на Grzymala-Busse (2002) и Linz, Stepan (1996), както и доклади на Европейската комисия и Center for the Study of Democracy.

РЕЗУЛАТИ

Идеологическите трансформации преминават през няколко етапа. В началото антикомунизмът служи като основен мобилизационен ресурс. Постепенно на преден план излизат либерални и социалдемократически идеи, които обаче се сблъскват с тежките социални последици от прехода.

След 2000 г. се засилват популизмът и национализмът. Популизмът се характеризира с противопоставяне между „народа“ и „елитите“ и силна персонализация на лидерството. Национализмът акцентира върху суверенитета и често се комбинира с евроскептични послания.

Характерна особеност е, че идеологиите често се адаптират към стратегиите на политическите елити. Това води до идеологическа гъвкавост и преминаване към лидерски модели на мобилизация.

Конституцията от 1991 г. институционализира парламентарната демокрация и правовата държава (чл. 1, ал. 2). Парламентаризмът цели баланс между институциите (Bliznashki, 2008). Въпреки това принципът на правовата държава се прилага непълно поради политическо влияние и неформални мрежи. Промените от 2005 г. отразяват адаптация към членството в Европейския съюз.

ДИСКУСИЯ

Българският преход формира хибриден модел, в който демократични принципи съжителстват с популистки практики и персонализация на властта. Поведението на политическите елити и приемствеността сред елита са ключови причини за разминаването между норма и практика.

В сравнителен план България се отличава със сравнително слаба институционална консолидация. Популизмът компенсира дефицита на доверие, но често възпроизвежда старите проблеми. Европейската интеграция допринася за нормативна модернизация, но не преодолява изцяло вътрешните слабости. Резултатът е частично консолидирана демокрация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Идеологическите трансформации след 1989 г. доведоха до многопластов хибриден модел вместо до стабилна идеологическа система. Конституцията от 1991 г. остава основната нормативна рамка, но ефективността ѝ зависи от поведението на елита и способността за преодоляване на институционалните зависимости. Бъдещето на Втората българска република ще продължи да се определя от напрежението между демократични принципи и политическа реалност.

REFERENCES

- Baeva, I. (2010). *Savremennata balgarska politika i prehodat kam demokratsia*. [Баева, И. (2010). *Съвременната българска политика и преходът към демокрация*.]
Bliznashki, G. (2008). *Parlamentarizmat v Bulgaria sled 1991 g.* [Близнашки, Г. (2008). *Парламентаризмът в България след 1991 г.*]
Center for the Study of Democracy. (2020). *Media ownership and democracy in Bulgaria*.

- European Commission. (2019). *Cooperation and Verification Mechanism Report*.
- Grzymala-Busse, A. (2002). *Redeeming the Communist Past*. Cambridge University Press.
- Linz, J., Stepan, A. (1996). *Problems of democratic transition and consolidation*. Johns Hopkins University Press.

IDEOLOGICAL TRANSFORMATIONS AND THE CONSTITUTIONAL MODEL OF THE SECOND BULGARIAN REPUBLIC

Abstract: *This report examines the ideological transformations in Bulgaria after 1989 and their relationship with the constitutional model of the Second Bulgarian Republic. The main thesis is that the democratic transition did not lead to the establishment of a stable and coherent ideological system, but to the formation of a hybrid political environment in which liberal, social democratic, nationalist, and populist elements intertwine according to the strategies of political elites. The 1991 Constitution institutionalized the principles of parliamentary democracy, political pluralism, separation of powers, and the rule of law. However, their practical implementation remains dependent on the quality of institutions and the behavior of political elites.*

Keywords: *state ideology; Constitution; democratic transition; political elites; parliamentarism*

Ivan Petkov, PhD Student

University of Library Studies and Information Technologies
Sofia, Bulgaria

E-mail: ivan.petkov.bebeto@icloud.com